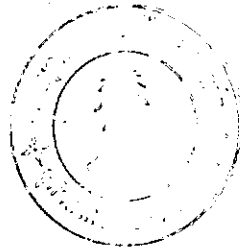

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

การศึกษาระบบบริหารศึกษาศาสตร์ในประเทศไทย ได้เริ่มต้นมาตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2494 ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยจัดเป็นการศึกษากาตพิเศษในตอนเย็น¹ เรียกชื่อวิชาในขณะนั้นว่าวิชาจัดห้องสมุด ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตรวิชาจัดห้องสมุด ต่อมา พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นราชูปวงศ์ประพันธ์ ได้ประทานชื่อวิชาให้ใหม่ว่า วิชาบริหารศึกษาศาสตร์² จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เล็งเห็นความสำคัญของวิชาการแขนงนี้ว่าจะสร้างความเจริญก้าวหน้าแก่วงการห้องสมุด และวงการอาชีพบริหารศึกษาศาสตร์ของไทย จึงได้อนุมัติให้จัดตั้งแผนกบริหารศึกษาศาสตร์ขึ้นในคณะอักษรศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. 2498³ แผนกเปิดสอนวิชาบริหารศึกษาศาสตร์ชั้นอนุปริญญาเป็นอันดับแรก และได้เปิดสอนวิชาบริหารศึกษาศาสตร์ระดับปริญญาโท และ

---

¹ สุทธิลักษณ์ อ่ำพินวงศ์, "การศึกษาระบบบริหารศึกษาศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," ใน บริหารศึกษาศาสตร์ 2509, (พระนคร : แผนกบริหารศึกษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509), หน้า 2.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

³ "ข้อบังคับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่าด้วยการจัดเพิ่มแผนกวิชาในคณะต่าง ๆ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2498," ใน พ.ร.บ., พ.ร.ก. และระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [ม.ป.ท., ม.ป.ป.], หน้า 77.

ระดับปริญญาโทในศึกษาศาสตร์ ในปีการศึกษา 2502 และ 2507 ตามลำดับ ส่วนการศึกษาระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงซึ่งเปิดสอนในช่วงปีการศึกษา 2511 - 2516 เป็นการยกระดับการสอนชั้นอนุปริญญา ปัจจุบันการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีเพียง 2 ระดับคือ ระดับปริญญาโท และระดับปริญญาโท

สำหรับการศึกษาระดับปริญญาโทในศึกษาศาสตร์นั้น แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ได้ส่งเสริมให้ยูเรียนท์เรียนทำวิทยานิพนธ์ประกอบการศึกษาวิชาต่าง ๆ งานวิจัยชิ้นใหญ่ที่สำคัญของการศึกษาระดับปริญญาโทระดับนี้คือ การเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคณะอักษรศาสตร์ สาขาบรรณารักษศาสตร์ อาจกล่าวได้ว่าปัจจุบันการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยนั้น ส่วนใหญ่เป็นผลงานในรูปวิทยานิพนธ์สาขาบรรณารักษศาสตร์ของนิสิตระดับปริญญาโท² ซึ่งนอกจากจะมีการสอนที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว ยังมีการสอนระดับปริญญาโทสาขาบรรณารักษศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร อีกแห่งหนึ่งด้วย

การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์มีความสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นในการที่จะส่งเสริมวิชาการทางบรรณารักษศาสตร์ให้เจริญก้าวหน้า การวิจัยจะก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ ช่วยให้มีพัฒนาการทางวิชาการ ผลการวิจัยสามารถนำมาใช้แก้ปัญหา หรือปรับ-

¹ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, "20 ปีของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2498 - 2518," ใน บรรณารักษ 20 (กรุงเทพมหานคร : แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 3.

² Suthilak Ambhanwong, "Research in Librarianship in Thailand: a Bibliographical Survey," International Library Review 2 (July 1970) : 252.

ปรุ้งงานห้องสมุดและวิชาบรรณารักษศาสตร์ ตลอดจนเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ของ ผู้วิจัย
 ตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ดังกล่าวแล้ว จึงได้ทำการ
 วิเคราะห์วิทยานิพนธ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหา-
 วิทยาลัย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2508 - 2519 รวม 70 เล่ม ผลที่จะได้รับจากการวิจัย
 ครั้งนี้จะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยให้ที่
 ยิ่งขึ้น ซึ่งจะยังผลให้งานห้องสมุดและวิชาบรรณารักษศาสตร์ ตลอดจนเรื่องอื่น ๆ ที่
 เกี่ยวข้องได้นี้พัฒนาการตามไปด้วย

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์
 ในประเทศไทยนั้น ยังไม่มีผู้ใดค้นคว้าวิจัยมาก่อน จะมีก็แต่การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ใน
 สาขาวิชาอื่น กล่าวคือ ในปีการศึกษา 2507 / จารุณี เทียบตระกูล ได้ทำการวิจัยเรื่อง
 "การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์สาขาสังคมศาสตร์ ของนิสิตนักศึกษาในประเทศไทย ปี พ.ศ.
 2502 - 2506" ผู้วิจัยได้ศึกษาวิทยานิพนธ์สาขาสังคมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัย 3 แห่ง
 คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 รวม 64 เล่ม เพื่อที่จะศึกษาวินิจฉัยวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยดังกล่าวได้ทำวิทยานิพนธ์
 ประเภทใดและเรื่องใดบ้าง ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็น
 สถาบันที่มีวิทยานิพนธ์ทางสังคมศาสตร์มากที่สุด นักศึกษาที่ทำวิทยานิพนธ์ส่วนมากเป็น
 นักศึกษาคณะรัฐประศาสนศาสตร์ นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิตทำวิทยานิพนธ์ทาง
 สังคมศาสตร์มากกว่านิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต สำหรับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 เป็นนักศึกษาปริญญาโทบัณฑิตทั้งหมดที่ทำวิทยานิพนธ์สาขาสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา-
 วิทยาลัยมีทั้งนิสิตปริญญาโทบัณฑิตและปริญญาบัณฑิตที่ทำวิทยานิพนธ์สาขาสังคมศาสตร์ ส่วน
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นนิสิตปริญญาบัณฑิตทั้งหมด นิสิตนักศึกษายาทำวิทยานิพนธ์

ทางสังคมศาสตร์มากกว่านิสิตนักศึกษาหญิง¹

ในปีการศึกษาเดียวกัน² ศรีสว่าง กริชพิทยาวุฑฒ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ทางการศึกษาของนิสิตนักศึกษาในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2502 - 2506" ผู้วิจัยได้ศึกษาวิทยานิพนธ์ทางการศึกษาของนิสิตนักศึกษาชั้นปริญญาบัณฑิตและมหาบัณฑิตที่ศึกษาในมหาวิทยาลัย 4 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร เพื่อที่จะศึกษาว่ามหาวิทยาลัยและวิทยาลัยต่าง ๆ ทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการศึกษาสาขาใดบ้าง ผู้ทำเป็นนิสิตนักศึกษาชั้นระดับปริญญาใด มีจำนวนเท่าใด และมีหลักสูตรในการศึกษากี่ปี วิธีที่ใช้ในการวิจัยมีอะไรบ้าง เพศของผู้ทำวิทยานิพนธ์ และจำนวนหน้าของวิทยานิพนธ์ ผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้ทำวิทยานิพนธ์เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ระดับปริญญาบัณฑิตมีผู้ทำวิทยานิพนธ์มากกว่าระดับปริญญามหาบัณฑิต หลักสูตรของผู้เขียนวิทยานิพนธ์เป็นหลักสูตร 2 ปีมากที่สุด รองลงมาคือ หลักสูตร 2 ปีเทียบ การทำวิทยานิพนธ์ใช้วิธีวิจัยเชิงบรรยายมากที่สุด รองลงมาคือ วิจัยเชิงทดลอง และนิสิตนักศึกษาเขียนวิทยานิพนธ์สาขามัชฌิมศึกษามากที่สุด รองลงมาคือ สาขาบริหารการศึกษา จำนวนหน้าของวิทยานิพนธ์มีจำนวนระหว่าง 61 - 90 หน้ามากที่สุด รองลงมาอยู่ระหว่าง 31 - 60 หน้า²

¹ จารุณี เตียตระกูล, "การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์สาขาสังคมศาสตร์ของนิสิตนักศึกษาในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2502 - 2506" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2507).

² ศรีสว่าง กริชพิทยาวุฑฒ, "การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ทางการศึกษาของนิสิตนักศึกษาในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2502 - 2506" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2507).

ในปีการศึกษา 2513 พัทรี कराประยูร ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ทางการศึกษาระดับปริญญาโทของนิสิตนักศึกษาในประเทศไทยถึงปี พ.ศ. 2511" ผู้วิจัยได้วิเคราะห์วิทยานิพนธ์ทางการศึกษาระดับปริญญาโทใน ประเทศไทยจากแรกเริ่มจนถึง พ.ศ. 2511 เพื่อให้ทราบว่าในการเขียนวิทยานิพนธ์ นิสิต นักศึกษานิยมใช้ระเบียบวิธีวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการรวบรวมข้อมูล ระเบียบวิธีทางสถิติ เนื้อเรื่อง ประเภทใด มากน้อยกว่ากันอย่างไร วิทยานิพนธ์ทางวิชาการ ศึกษาเหล่านี้เป็นของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 136 ฉบับ วิทยาลัยวิชา การศึกษาประสานมิตร 119 ฉบับ และสถาบันทางวิชาการศึกษาอื่นจำนวน 37 ฉบับ รวม ทั้งสิ้น 292 ฉบับ ผลการวิจัยพบว่า วิทยานิพนธ์ทางการศึกษาระดับปริญญาโทมี จำนวนมากถึงสองในสามใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย และจำนวนมากถึงสองในสามในการ วิจัยประยุกต์ ในการรวบรวมข้อมูลนิยมใช้แบบสอบถามมากกว่าวิธีอื่น ๆ เล็กน้อย ใช้ การคำนวณสถิติขั้นสูงทดสอบความมีนัยสำคัญมีจำนวนมากกว่าครึ่ง เนื้อเรื่องที่เขียนเน้นใน สาขาจิตวิทยา และการแนะแนวมากกว่าสาขาวิชาการศึกษาอื่น ๆ¹

ในสหรัฐอเมริกา เมื่อปี พ.ศ. 2515 คาลวิน เจมส์ บอยเยอร์ (Calvin James Boyer) ได้วิจัยเรื่อง "The Ph.D Dissertation: An Analysis of the Doctoral Dissertation as an Information Source" เป็นวิทยานิพนธ์ระดับ ปริญญาโทบัณฑิตสาขาบรรณารักษศาสตร์ที่เสนอต่อมหาวิทยาลัยเท็กซัสที่ออสติน ผู้วิจัยได้ วิเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทบัณฑิตสาขาพฤกษศาสตร์ วิศวกรรมเคมี เคมี และ จิตวิทยา ของมหาวิทยาลัยคาลิฟอร์เนีย ที่เบอร์กลีย์ มหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนีย และ

---

¹ พัทรี कराประยูร, "การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ทางการศึกษาระดับปริญญาโทของนิสิตนักศึกษาในประเทศไทยถึงปี พ.ศ. 2511" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิต มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513).

มหาวิทยาลัยเท็กซัสที่ออสติน ในช่วง พ.ศ. 2506 - 2510 (ค.ศ. 1963 - 1967) จำนวน 441 เล่ม เพื่อวิเคราะห์ว่าได้มีการใช้วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทขึ้นมติดเป็น แหล่งข้อมูลอ้างอิงในแนวใดบ้าง การวิเคราะห์กระทำใน 2 ลักษณะ คือ วิเคราะห์รูปแบบการ เผยแพร่ เนื้อหาวิทยานิพนธ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมที่ตีพิมพ์เผยแพร่ทั่วไปใน 4 สาขาวิชาดังกล่าว และวิเคราะห์รูปแบบการนำเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ไปใช้ในลักษณะการ อ้างอิงวิทยานิพนธ์ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้จาก 2 แหล่ง คือ จากผู้เขียนวิทยานิพนธ์ เล่มที่ศึกษา และจากวารสาร Science Citation Index โดยผู้วิจัยส่งแบบสอบถาม ให้ผู้เขียนวิทยานิพนธ์แต่ละคนลงรายการบรรณานุกรมสิ่งพิมพ์ที่ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ เป็นผู้แต่ง หรือผู้แต่งรวม และได้อ้างอิงวิทยานิพนธ์ของตนเอง และผู้วิจัยได้ตรวจสอบชื่อผู้เขียน วิทยานิพนธ์ที่เลือกศึกษาจาก Science Citation Index เพื่อคว้าววิทยานิพนธ์เหล่านั้น มีการอ้างอิงหรือไม่ และอ้างอิงโดยผู้ใด ผลการวิจัยพบว่าสิ่งพิมพ์ที่อ้างอิงวิทยานิพนธ์ ส่วนใหญ่จะปรากฏในวารสารวิชาการ รูปแบบการเผยแพร่และการนำเนื้อหาวิทยานิพนธ์ ไปอ้างอิงจะแตกต่างกันระหว่างสาขามากกว่าแตกต่างกันโดยมหาวิทยาลัย ประมาณ สองในสามของการ อ้างอิงวิทยานิพนธ์ เป็นการ อ้างอิงโดยบุคคลที่ผู้เขียนวิทยานิพนธ์รู้จัก และประมาณหนึ่งในสามของวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาไม่ได้มีการนำไปใช้อ้างอิง¹

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัตถุประสงค์ วิธีวิจัย และระเบียบวิธีสถิติ ที่ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ ใช้ในการ เขียนวิทยานิพนธ์สาขามรรคาภศาสตร บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหา - วิทยาลัย

¹Calvin James Boyer, "The Ph.D. Dissertation: an Analysis of the Doctoral Dissertation as an Information Source" (Ph.D. Dissertation, Department of Library Science, University of Texas at Austin, 1972).

2. เพื่อศึกษาขอบเขตเนื้อเรื่อง ของวิทยานิพนธ์สาขามรรณารักษศาสตร์
3. เพื่อประเมินข้อดีและข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ดังกล่าว
4. เพื่อศึกษาความเหมาะสมของวิทยานิพนธ์สาขามรรณารักษศาสตร์ในการที่จะใช้เป็นเอกสาร เพื่อการค้นคว้าอ้างอิงของผู้เรียนและผู้สอนสำหรับรายวิชาที่เปิดสอนในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ มัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. เพื่อรวบรวมบรรณานุกรมวิทยานิพนธ์สาขามรรณารักษศาสตร์ มัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่เริ่มแรกคือ ปีการศึกษา 2508 จนถึงปีการศึกษา 2519

ขอบเขตของการวิจัย

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยคือ วิทยานิพนธ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ของมัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2508 - 2519 จำนวนทั้งหมด 70 เล่ม

ข้อตกลงเบื้องต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบการวิเคราะห์หรือเกณฑ์มาตรฐานที่วางไว้เป็นแนวทางศึกษาวิทยานิพนธ์ ถือว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุด เป็นเกณฑ์มาตรฐานที่เชื่อถือได้ และวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ เนื่องจากได้ให้ผู้นิพนธ์ตรวจสอบแล้ว

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาแบบวิธีการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ ขอบเขตของงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ โดยค้นคว้าจากหนังสือ บทความวารสาร และเอกสารอื่น ๆ
2. สร้างแบบวิเคราะห์วิทยานิพนธ์สำหรับเป็นเครื่องมือวิจัยวิทยานิพนธ์สาขามรรณารักษศาสตร์ มัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. ศึกษาวิทยานิพนธ์สาขาบรรณารักษศาสตร์ทั้งกล่าวแต่ละเล่ม จำนวน 70 เล่ม และบันทึกลักษณะที่ต้องการในแต่ละเรื่อง

4. วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้เป็นร้อยละ และค่าเฉลี่ย โดยใช้สูตร $P = \frac{f}{N} \times 100$ และ $\bar{X} = \frac{\sum fX}{N}$ ตามลำดับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบวัตถุประสงค์ วิธีวิจัย และระเบียบวิธีสถิติ ที่ผู้วิจัยใช้ในการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์สาขาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ทำให้ทราบถึงขอบเขตเนื้อหาของการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ที่มีผู้วิจัยไว้
3. ทำให้ทราบว่าวิทยานิพนธ์เล่มใดบ้างมีความเหมาะสมในการใช้ค้นคว้าอ้างอิงสำหรับการเรียนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ได้เป็นอย่างดี
4. ทำให้ทราบข้อดีและข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ดังกล่าว
5. เป็นแนวทางสำหรับนักวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ในอนาคตในการพิจารณาเลือกปัญหาที่จะวิจัย
6. เป็นการรวบรวมบรรณานุกรมวิทยานิพนธ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่เริ่มแรก จนถึงปีการศึกษา 2519 รวม 70 เล่ม

ข้อจำกัดในการวิจัย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยอ่านวิทยานิพนธ์ที่นำมาวิเคราะห์ทั้งหมด 70 เล่ม ด้วยตนเอง ถึงแม้จะพยายามควบคุมตัวแปรต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในขณะอ่านเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาของวิทยานิพนธ์แต่ละเล่ม เช่น ความแม่นยำของการวินิจฉัย และสภาพทางอารมณ์ ฯลฯ แล้วก็ตาม ก็ไม่อาจจะควบคุมตัวแปรต่าง ๆ ได้หมด